

CƠ CHẾ MỘT CỬA QUỐC GIA VÀ ASEAN: BƯỚC ĐỘT PHÁ TRONG CẢI CÁCH HÀNH CHÍNH, HỘI NHẬP

ThS. HOÀNG THỊ VIỆT

Cơ chế một cửa quốc gia và Cơ chế một cửa ASEAN là một trong những giải pháp cải cách thủ tục hành chính tạo thuận lợi cho doanh nghiệp trong việc giảm chi phí và rút ngắn thời gian thông quan, hội nhập quốc tế. Thời gian qua, Việt Nam đã rất tích cực đưa Cơ chế này triển khai vào thực tiễn đến nay, cơ bản đã đạt nhiều kết quả khả quan...

Những lợi ích thiết thực

Cơ chế một cửa quốc gia (NSW) và cơ chế một cửa ASEAN (ASW) là một trong những công cụ chính của Chính phủ trong việc tạo thuận lợi cho thương mại và vận tải quốc tế. Lợi ích của việc triển khai thực hiện cơ chế này là tiết kiệm thời gian và chi phí cho doanh nghiệp (DN), bởi hầu như toàn bộ hồ sơ DN phải nộp được đơn giản hóa và điện tử hóa. Với vai trò quan trọng đó, thời gian qua Việt Nam đã rất nỗ lực trong việc triển khai các điều kiện cần thiết để sớm đưa cơ chế này vào thực hiện.

Theo đánh giá của Ngân hàng thế giới, trung bình cứ 1 ngày hàng hóa bị chậm trễ trong khâu thông quan thì lượng hàng xuất nhập khẩu sẽ giảm xuống 1%. Tại ASEAN, trung bình mất khoảng 20 ngày cho việc xuất khẩu, nhập khẩu cho một chuyến hàng. Điều này làm tăng chi phí cho DN và làm cản trở tăng trưởng kinh tế.

ASW được xây dựng đảm bảo sự tương thích của các NSW với chuẩn mực quốc tế, trong khi vẫn đảm bảo sự trao đổi dữ liệu một cách an toàn và tin cậy của mỗi nước thành viên với bất kỳ đối tác thương mại nào cùng sử dụng các tiêu chuẩn quốc tế mở này. Mục tiêu chính của Sáng kiến ASW là nhằm hướng tới thương mại nhất quán, đơn giản hơn, nhanh hơn và minh bạch hơn. Khi triển khai thành công, ASW sẽ mang lại nhiều lợi ích cho các cơ quan chính phủ cũng như cộng đồng thương mại.

Lợi ích cho Chính phủ

Thứ nhất, tăng cường sự tuân thủ: Yêu cầu nâng cao kiểm soát nhằm đối phó với những rủi ro ngày càng cao đã khiến các cơ quan kiểm soát biên giới gặp nhiều khó khăn khi thực thi các quy định bằng

phương thức thủ công. Môi trường điện tử của ASW đảm bảo sự minh bạch và nâng cao tính tuân thủ.

Thứ hai, tăng cường quản lý rủi ro: Sự tương kết của ASW và NSW sẽ cho phép các công chức có thể kiểm tra, tham chiếu các chứng từ thương mại xuyên biên giới cũng như các chứng từ do các cơ quan chính phủ cấp thông qua các cơ sở dữ liệu quốc gia, khu vực và các hệ thống tình báo khác.

Thứ ba, các thỏa thuận công nhận lẫn nhau: Các nước thành viên ASEAN có thể tin cậy vào hệ thống kiểm soát của các quốc gia khác, như việc thông tin có thể chỉ cần kiểm tra tại một hệ thống mà không cần phải thực hiện kiểm tra lại tại các hệ thống khác. Chính điều này sẽ tăng cường hội nhập khu vực.

Thứ tư, nâng cao tính dự báo: Khi việc xử lý thông quan từng bước trở thành phi giấy tờ, các cơ quan chính phủ có thể cung cấp cho doanh nghiệp một môi trường dễ dự báo và hiệu quả hơn.

Thứ năm, giảm thiểu rủi ro về thiên tai: Trong trường hợp xảy ra thiên tai, ASW và NSW có thể được sử dụng để thông quan nhanh các lô hàng cứu trợ. Bởi nhờ phương thức điện tử, các dữ liệu quan trọng giữa các cơ quan và tích hợp các bộ mã cơ quan cứu trợ đã được phê duyệt trước vào trong hệ thống dữ liệu tham chiếu của ứng dụng khu vực ASW.

Lợi ích cho thương mại

Một là, thông quan phi giấy tờ trong khu vực ASEAN: Bản thân các hệ thống NSW đã cung cấp một số dịch vụ phi giấy tờ cho thương nhân. Thực hiện trao đổi dữ liệu điện tử qua ASW sẽ càng giảm thiểu việc sử dụng chứng từ giấy.

Hai là, hiệu quả hơn và dễ dự báo hơn trong việc quản lý chuỗi cung ứng: Việc trao đổi các dữ liệu

quản lý hoặc thương mại sẽ tăng cường các khả năng theo dõi và lưu vết, đồng thời đem lại môi trường mang tính dự báo cao hơn.

Ba là, kiện toàn khung pháp lý: Các nước ASEAN đang xây dựng Hiệp định về Khung pháp lý cho ASW, trong đó có quy định các điều khoản liên quan đến bảo vệ và bí mật dữ liệu, chấp thuận chữ ký số, sử dụng chứng cứ điện tử trong xử lý khiếu kiện và trách nhiệm pháp lý của các bên liên quan.

Bốn là, tái sử dụng dữ liệu: Hiện tại, một vài hệ thống NSW trong ASEAN đã thực hiện việc trao đổi dữ liệu chuẩn hóa theo các quy định xuyên biên giới và theo phương thức trao đổi dữ liệu thương mại điện tử. Việc mở rộng trao đổi dữ liệu thông qua ASW sẽ cho phép doanh nghiệp dễ dàng hơn trong tái sử dụng dữ liệu như việc tự động lấy các dữ liệu từ chứng từ thương mại, chứng từ vận chuyển, tờ khai xuất khẩu... để phục vụ cho khai báo tờ khai hải quan nhập khẩu.

Năm là, giảm chi phí: Trao đổi dữ liệu điện tử sẽ giảm chi phí cho doanh nghiệp, trong đó bao gồm cả các chi phí liên quan đến vận chuyển, lưu trữ, tài liệu hỏng và luân chuyển tiền trong thanh toán.

Nỗ lực triển khai Cơ chế một cửa quốc gia

Theo báo cáo của Cơ quan thường trực Ban Chỉ đạo quốc gia, NSW được triển khai qua 3 giai đoạn. Giai đoạn 1, kết nối các Bộ: Tài chính, Công Thương, Giao thông Vận tải; Giai đoạn 2, kết nối các Bộ: Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn, Tài nguyên và Môi trường, Y tế; Giai đoạn 3, kết nối các Bộ: Khoa học và Công nghệ, Thông tin và Truyền thông, Văn hóa, thể thao và du lịch. Trong giai đoạn 1, Bộ Tài chính (Tổng cục Hải quan) đã phối hợp với Bộ Giao thông Vận tải, Công thương thực hiện nhiều thủ tục hành chính một cửa liên quan đến các lĩnh vực quản lý tàu biển xuất cảnh/nhập cảnh/quá cảnh tại 5 cảng biển quốc tế; thủ tục cấp chứng nhận xuất xứ ưu đãi đối với hàng hóa xuất khẩu/nhập khẩu có xuất xứ ASEAN (C/O form D) theo Hiệp định Thương mại hàng hóa ASEAN; thủ tục cấp giấy phép nhập khẩu mô tô phân khối lớn; thủ tục cấp giấy phép nhập khẩu đối với các chất làm suy giảm tầng ozone. Tính đến ngày 27/8/2015, có gần 1.940 DN đã thực hiện khai báo thủ tục cảng biển trên Cổng thông tin một cửa quốc gia.

Trong giai đoạn 2, Cơ chế một cửa quốc gia tiếp tục mở rộng kết nối với các Bộ: Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn, Tài nguyên và Môi trường, Y tế. Hiện các bộ đang thực hiện đào tạo cho DN kết hợp với việc thí điểm từng bước để có thể triển khai theo diện rộng vào cuối năm 2015. Trong giai đoạn 3, các Bộ: Khoa học và Công nghệ, Thông tin

và Truyền thông, Văn hóa, Thể thao và Du lịch hoàn tất để có thể kết nối NSW trong các lĩnh vực kiểm tra chất lượng đối với các hàng hóa nhập khẩu thuộc danh mục kiểm tra chất lượng; cấp phép nhập khẩu thiết bị phát, thu phát sóng vô tuyến điện; đồ chơi trẻ em nhập khẩu. Các thủ tục nói trên sẽ được triển khai trong giai đoạn từ tháng 9/2015 đến hết năm 2015.

Việc triển khai NSW đã thực hiện kết nối với Bộ Tài chính, Bộ Công thương và Bộ Giao thông Vận tải. Theo đó, thủ tục hải quan được thực hiện dưới hình thức dịch vụ công trực tuyến cấp độ 4 trên toàn quốc dựa trên hệ thống thông quan tự động VNACCS/VCIS kèm theo Cổng thanh toán điện tử đối với thuế áp dụng cho hàng hóa xuất nhập khẩu, lệ phí làm thủ tục hải quan.

Theo công bố của Cục đăng kiểm Việt Nam – đơn vị bắt đầu kết nối với Cổng thông tin một cửa quốc gia từ ngày 25/5/2015, với cơ chế một cửa này DN sẽ rút ngắn được 4/5 thời gian làm thủ tục. Còn theo ước tính của các bộ, ngành, triển khai cơ chế một cửa quốc gia sẽ rút ngắn khoảng 15-30% thời gian thực hiện thủ tục hành chính, thậm chí còn nhiều hơn nữa.

Có thể khẳng định, lợi ích lâu dài của cơ chế một cửa quốc gia rất rõ ràng đối với cả khối DN và cơ quan nhà nước. Đối với DN, đây vừa là bước tập dượt, vừa là cơ hội chuyển đổi phương thức hoạt động sang môi trường điện tử, đào tạo nguồn lực sẵn sàng cho hội nhập quốc tế, ở đó môi trường kinh doanh và hành chính chủ yếu là môi trường phi giấy tờ. Đối với khối cơ quan nhà nước, xây dựng được cơ sở dữ liệu về chứng từ hành chính điện tử để sẵn sàng trao đổi với các cơ quan hành chính nhà nước thuộc các thị trường xuất khẩu của Việt Nam, từ đó mở ra cơ hội đơn giản hóa các hồ sơ, chứng từ áp dụng cho các mặt hàng xuất khẩu của Việt Nam, tạo lợi thế cạnh tranh cho hàng xuất khẩu.

Kết nối Cơ chế một cửa ASEAN

ASW là một nội dung ưu tiên trong kế hoạch của các nước ASEAN nhằm xây dựng Cộng đồng kinh tế ASEAN vào năm 2015. ASW là nội dung được các nước ASEAN đẩy nhanh. Tất cả các nước đang cố gắng triển khai xây dựng NAW để kết nối vào ASW. ASW hiện đang trong giai đoạn thí điểm và trong 1-2 năm tới có thể kết nối được thành cơ chế chung của ASEAN.

Trong số các nước ASEAN thì Việt Nam là nước có tỷ lệ thực hiện cao nhất, trong các lĩnh vực cụ thể cũng đã có những tiến triển nhất định. Đến nay, Việt Nam là một trong những nước thành viên đi đầu thực hiện các cam kết, trong đó có việc ra đời NSW.

Bên cạnh cam kết hội nhập khu vực, xuất phát từ nhu cầu nội tại về phát triển kinh tế, tạo thuận lợi cho môi trường đầu tư và kinh doanh, đảm bảo vị thế của Việt Nam trong hội nhập kinh tế quốc tế và nâng cao năng lực cạnh tranh quốc gia, Chính phủ Việt Nam đã xác định cần nhanh chóng cải cách các thủ tục hành chính trong tất cả các lĩnh vực coi đây là một trong nhiệm vụ hàng đầu của Chính phủ trong giai đoạn hội nhập. Trong đó, việc thực hiện thành công NSW như là một công cụ chính của các cơ quan Chính phủ trong tạo thuận lợi cho thương mại và vận tải quốc tế cũng như sớm kết nối ASW

Ngày 08/9/2015, Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Tấn Dũng đã chủ trì, bấm nút chính thức thực hiện NSW và Kết nối kỹ thuật ASW với sự tham dự của Phó Thủ tướng Chính phủ Vũ Văn Ninh, Phó Thủ tướng Phạm Bình Minh, ông Lê Lương Minh – Tổng Thư ký Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á, Bộ trưởng Bộ Tài chính Đinh Tiến Dũng cùng lãnh đạo các bộ, ngành, một số đại sứ quán.

đã được các cấp lãnh đạo Chính phủ quan tâm theo dõi sát sao và có những chỉ đạo hết sức quyết liệt. Chỉ đạo việc triển khai NSW và ASW là Ban Chỉ đạo quốc gia về ASW và NSW do Phó Thủ tướng Vũ Văn Ninh làm Trưởng ban. Tổng cục Hải quan được giao nhiệm vụ là Cơ quan thường trực giúp việc Ban Chỉ đạo quốc gia.

Với vai trò là một thành viên tích cực của ASEAN, Việt Nam đã chủ động tham gia các nhóm làm việc của ASEAN trong khuôn khổ triển khai ASW ngay từ thời điểm xây dựng dự thảo Hiệp định, Nghị định thư và đưa nội dung của các điều ước này vào thực hiện khi được Chính phủ các nước thành viên phê chuẩn.

Hiện nay, nhiều nước thành viên, trong đó có Việt Nam, đã hoàn thành rà soát pháp lý và nội luật hóa các quy định để triển khai ASW. Các nước thành viên cũng đã ký Nghị định thư về khung pháp lý thực hiện ASW, nền tảng pháp lý hoàn chỉnh để ASW chính thức vận hành trong năm 2015. Cho tới thời điểm hiện tại, có 7 nước thành viên, bao gồm Brunei, Indonesia, Malaysia, Philippines, Singapore, Thái Lan và Việt Nam công bố đã triển khai NSW theo đúng cam kết. 5 nước thành viên bao gồm Indonesia, Malaysia, Singapore, Thái Lan và Việt Nam công bố đã sẵn sàng cho việc kết nối ASW từ tháng 12/2015.

Từ giữa tháng 8/2015 tới giữa tháng 9/2015, trong khuôn khổ Dự án thí điểm ASW, Việt Nam đã lần lượt thực hiện thành công kết nối kỹ thuật và trao đổi Giấy chứng nhận xuất xứ hàng hóa điện tử theo Hiệp

định Thương mại hàng hóa ASEAN giữa NSW Việt Nam với NSW của các nước thành viên, bao gồm Indonesia, Malaysia và Thái Lan.

Theo kế hoạch đã thống nhất giữa các nước thành viên, đến hết tháng 10/2015, toàn bộ 5 nước thành viên bao gồm Indonesia, Malaysia, Singapore, Thái Lan và Việt Nam sẽ hoàn tất kết nối kỹ thuật để sẵn sàng kết nối đầy đủ vào tháng 12/2015. Trong thời gian tới, việc triển khai ASW và ASEAN sẽ chia thành 2 giai đoạn. Giai đoạn cuối năm 2015 tập trung củng cố các thủ tục hành chính đã triển khai và lan tỏa trên phạm vi toàn quốc cho tất cả các đối tượng có liên quan; thực hiện dịch vụ công trực tuyến cấp độ 4 đối với các thủ tục hành chính một cửa quốc gia đã kết nối chính thức; kết nối ASW và trao đổi thông tin về Giấy chứng nhận xuất xứ hàng hóa ASEAN (C/O form D) và thông tin tờ khai hải quan ASEAN (ACDD) đối với 4 nước đã sẵn sàng (Indonesia, Malaysia, Singapore, Thái Lan). Giai đoạn 2, từ năm 2016 đến 2020, mở rộng ASW cho tất cả các bộ, ngành về phạm vi, đối tượng. Toàn bộ các thủ tục hành chính trên ASW được triển khai dưới hình thức dịch vụ công trực tuyến cấp độ 4. Trong giai đoạn này, ASW được kết nối đầy đủ và sẵn sàng kết nối trao đổi thông tin với các đối tác thương mại ngoài ASEAN để tạo thuận lợi cho hàng hóa xuất khẩu của Việt Nam và tăng cường kiểm soát đối với hàng nhập khẩu.

Có thể nói, việc chính thức thực hiện NSW và ASW là một sự kiện có ý nghĩa quan trọng, là bước ngoặt cho thực hiện cải cách hành chính, tiến tới Chính phủ điện tử. Cải cách hành chính, cải thiện môi trường kinh doanh, nâng cao năng lực cạnh tranh quốc gia là một trong những đột phá chiến lược trong công cuộc tái cơ cấu nền kinh tế, gắn với chuyển đổi mô hình tăng trưởng, nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả của nền kinh tế; đồng thời đây cũng là nhiệm vụ, giải pháp quan trọng nhằm hội nhập khu vực và quốc tế thành công. Việt Nam đã đề ra nhiều giải pháp đồng bộ nhằm đẩy mạnh cải cách hành chính, rút ngắn quy trình xử lý, giảm thời gian thực hiện, giảm chi phí hành chính, tạo thuận lợi cho DN, tổ chức, người dân trong hoạt động đầu tư, sản xuất, kinh doanh. Trong các giải pháp đó, NSW và ASW là một giải pháp quan trọng nhằm thực hiện thủ tục hành chính đơn giản, thuận lợi theo thông lệ và chuẩn mực quốc tế, thúc đẩy thương mại, du lịch, đầu tư; đồng thời, khẳng định quyết tâm tích cực chủ động của Việt Nam trong thực hiện các cam kết cùng các nước trong khu vực hiện thực hóa việc hình thành Cộng đồng kinh tế ASEAN vào cuối năm 2015.

